

ATATÜRK'ÜN HASTALIĞI, SON GÜNLERİ VE ÖLÜMÜ HAKKINDA Prof. Dr. NİHAT REŞAT BELGER'İN NOTLARI

Prof. Dr. UTKAN KOCATÜRK

Atatürk'ün hastalığı, son günleri ve ölümü hakkında bugüne kadar birçok açıklama yapılmıştır. Gerek O'nu tedavi eden doktorlar, gerekse yakınları ve yanında çalışanlar tarafından günümüze iletilen bu bilgiler, tarihe ışık tutuşu yanında, O'nu daha iyi tanımamızı da sağlamaktadır. Atatürk'ü 1938 Ocak ayında Yalova'da muayene ederek hastalığına ilk teşhisi koyan, bilâhare O'nun müdavi doktorları * arasında yer alarak ölümüne kadar tedavisi ile uğraşan Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in notları ise bu bakımdan ayrı bir değer taşımaktadır.

Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'i 16 Şubat 1961 günü -kendisi Kurucu Meclis üyesi iken- Ankara'da, kalmakta olduğu Bulvar Palas'taki odasında ziyaret etmiş, Atatürk'ün hastalığına ve son günlerine ait bildiklerini dikkatle not etmiştim. Yine bu görüşme esnasında Prof. Dr. Belger'den Atatürk'ün son günlerine ait bazı hatıralarını kendi el yazılarıyla yazmalarını rica etmiştim. Birkaç gün sonra yazıp bana verdikleri bu notları 24 sene sonra yayımlarken kendisine karşı da vicdanî bir vazifeyi yerine getirmiş oluyorum.

Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in Atatürk'ün hastalığı, son günleri ve ölümü hakkında notları:

ATATÜRK'ÜN HASTALIĞI

Millî kahraman ve şanlı kumandan Atatürk, uzun süren hastalığı esnasında milletçe hayranı olduğumuz yüksek vasıflarından hiçbir şey kaybetmemişti. Hastalığının sonuna kadar tıpkı sıhhatli zamanlarında olduğu gibi daima keskin ve nâfiz bakışlı, berrak ve selîs ifadeli, çelik gibi kavî iradeli, müstesna bir fitrat idi. Her gün fizik kuvvetinden biraz daha kaybettiği ve gittikçe zayıfladığı halde, bu cihanşümül şöhretli hastanın

* Atatürk'ün hastalığı esnasında, kendisini tedavi ile görevlendirilen hekim kadrosu müdavi ve müşavir hekimlerden oluşuyordu. Müdavi hekimler: Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Mim Kemal Öke, Prof. Dr. Nihat Reşat Belger. Müşavir doktorlar: Prof. Dr. Âkil Muhtar Özden, Prof. Dr. Hayrullah Diker, Prof. Dr. Süreyya Hidayet Serter, Dr. Abravaya Marmaralı, Dr. Mehmet Kâmil Berk.

insan kütlelerini sevk ve idarede müstesna bir kabiliyete sahip yüce şahsiyeti hemen göze çarpıyordu. Sayısız yüksek meziyetlerine meftun olduğumuz Atatürk'ü hastalık, fikren ve mânen hiçbir veçhile sarsmamış ve değiştirmemişti.

Hastalığının mahiyeti kendisine izah edilirken dahi ne yüzünde, ne sözünde hiçbir endişe, hiçbir üzüntü eseri sezilmiyor, söylenenleri soğukkanlılık ve tam bir sükûn ile dinliyordu. Mütemediyen yatakta yatmakla geçen uzun aylar zarfında bir defa bile hastalıktan şikâyeti işitilmedi, hiçbir sabırsızlığı görülmedi, metaneti asla gevşemedi. Hastalığının vahim ve mühlik mahiyeti bittabi kendisine açıkça anlatılmadı. Fakat müphem olduğu kadar ölçülü ifadelerle izah edilen durumun ciddiyetini Atatürk anlamıştı. Lâkin zannediyorum ki ölüm hiç aklından geçmemişti; zira sözlerinde ve suallerinde ölümü aklına getirmeyen ve ölmekten korkmayan bir insanın ruh haleti âşikâr idi. Bu, belki hayatını vatan ve milletin şeref ve haysiyetini yükseltmeye vakfeden büyük bir askerın, ölümü istihkara alışık olmasıyla izah edilebilir. O halde Atatürk, niçin ölümünden iki ay evvel bir vasiyetname yapmaya karar vermişti. Buna sebep, karnında biriken mayiin bir iğne ile alınacağı kendisine anlatıldıktan sonra ponksiyon denilen bu tedavi yapılırken bilhassa bir barsak delinmesi gibi vahim bir komplikasyonun zuhur edebilmesini düşünmüş olması idi. Vasiyetname, işte bu düşüncenin ilham ettiği bir ihtiyat tedbiri olmuştur; hastalığın, ölümüne sebep olacağı kanaat ve endişesinin bir tesiri olmamıştır. Atatürk'ün bu kanaati hastalığının son günlerine kadar asla değişmeksizin devam etti.

Ölümünden iki ay kadar evvel geçirdiği ve bir günden fazla süren birinci komadan harikavî bir hayatiyet ve mukavemetle kurtulan Atatürk, bu son derece vahim komplikasyona dahi ehemmiyet vermiyerek vefatına sebep olan ikinci komadan yirmi gün kadar evvel şu dikkate şayan sözleri söylemişti: “Anlaşıyor ki bundan sonra ben alîl bir adam gibi yaşayacağım. Artık hayatımı ona göre tanzim etmeliyim. İstanbul'un muhtelif semtlerinde ve meselâ birkaç ay Florya'da, bir süre Yalova'da, sonra da Alemdağı'nda kalmalıyım.”

Bu sözlerden sonra bana hitap ederek, “Yarın Alemdağı'na gidiniz. Oranın havası ve suyu çok meşhurdur. Orada iklim şartları bakımından ikamettime elverişli münasip bir yer seçiniz. Sıhhatim için bir zamanlar da orada yaşarım.” demişti.

Bu emrin ertesi günü İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ, Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi Hasan Rıza Soyak, Başyaver Binbaşı Celâl

ve diğer bazı zatlarla birlikte Alemdağı'na gittik. Taşdelen ve civarında dolaştık. Nihayet Sultan Aziz'in Alemdağı'nda yaptırdığı köşkü gördük ve pek münasip bulduk. Akşam saraya avdette Atatürk beni çağırttı. Malûmat isterdi. Gördüklerimizi ve düşündüklerimi söyledim. Köşk'te ikameti tasvip etti. Ne yazık ki hastalık artık çok ilerlemiş, Atatürk'ün kuvvet ve dermanı tükenmiş ve Alemdağı'na gitmesine hiç imkân kalmamıştı. Yirmi gün sonra hayata veda eden Atatürk'ün, biraz evvel naklettiğim hazin sözleri, onun ölümü aklına bile getirmediğinin en kuvvetli bir delili değil midir?

Hastalığının en son safhalarında bile iyileşmemekten hiç fütur getirmeyen Atatürk, devletin en mühim işleri ve dünya siyaseti ile ilgilenmekte devam ediyordu. Hükûmet Başkanını, Hariciye Vekilini ve diğer bazı devlet ricalini kabul ediyor, onlardan malûmat istiyordu. Onlara düşündüklerini söylüyor ve direktifler veriyordu. Bu mülâkatları takip eden günlerin birinde milletlerarası durumun pek gergin olduğundan bahis açan Atatürk, çok zaman geçmeden Avrupa'da korkunç bir fırtına kopacağını, o müthiş kasırganın dünyanın her tarafına yayılacağını, insanlığın umumî bir harp musibetinin bütün fecayii ile bir kere daha karşılaşacağını beyan ettikten sonra, "Bizim için bu kanlı badirede tarafsız kalmak, harbe katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir maniaya çarpıtmadan sevk ve idare ederek harp dışında ve sulh içinde yaşamaya çabalamak, bizim için hayatî ehemmiyeti haizdir" demişti.

Sihhatli zamanlarında olduğu gibi hastalığı esnasında dahi uzağı gören, iyi düşünen, en uygun kararları alan bu büyük asker ve devlet adamı, akıbet hastalığa mağlup oldu ve muazzam bir şan ve şeref halesi içinde edebiyete intikal ederek kendisini ihtiraslı ve sonsuz bir hayranlıkla seven, tekrîm eden milletini ebedî bir mateme gark etti.

Hemen her milletin askerî kıtalarla cenaze merasimine katılmaları, milletler topluluğunda, en şuurulu insaniyet âleminde dahi bu büyük kaybımızın ne kadar umumî ve derin bir teessür uyandırdığının açık ve bariz belirtileri olmuştur.

PROF. DR. NİHAT REŞAT BELGER'S NOTES
ON ATATÜRK'S ILLNESS, HIS LAST DAYS AND DEATH
(Summary)

Prof. Dr. N. Belger, who was the first consultant to diagnose Atatürk's illness presents his notes on the condition of the great leader during his last days.

Atatürk'ün Hastalığı

Milli Kahraman ve Şanlı Kumandan
Tan Atatürk uzun süren hastalığı
esnasında millette hayranı olduğumuz
yüksek vasıflarından hiç bir şey gayb
etmemişti. Hastalığının sonuna kadar
tepkisi sıhhatli zamanlarında olduğuyuz
daima keskin ve mâfîz bakışlı, benak
ve selis ifadeyi, çelik gibi karar iradeli,
müstesna bir fıtrat idi. Her gün fizik
kurvetinden biraz daha gayb ettiği ve
gidince zayıfladığı halde bu eihanşümâl
fökratli hastanın insan kâlleliğini sevki
ve idarede müstesna bir kabiliyete sahip
yüce şahsiyeti kemur göze çarpıyordu. Saygı-
sız yüksek meşîyetlerine meftun olduğumuz
Atatürk'ü hastalık fikri ve mânen hiç
bir vekili sarınamıy ve değıstirmemişdi.

Hastalığının mahiyeti kendisine izah edilir:
ken sabi ne yüzünde, ne sözünde hiç bir üzü-
şü, hiç bir üzüntü eseri sezilmiyor, söylene-
lenleri souk kaululuk ve tam bir sükân
ile dinleyordu. Mütemadîyen yatakta yat-
makla geçen uzun aylar zarfında bir def'a
bile hastalıktan şikâyeti ifidilmedi, hiç
bir sabırsızlığa görülmedi, metaneti asla
gerçemedi. Hastalığının vahim ve müblik
mahiyeti bittabi kendisine aşıkca anlatıl-
madı. Fakat mübhem olduğu kadar ölçülü
ifadelerle izah edilen durumun ciddiyetini
Atatürk anlamıştı. Lâkin zan ediyordumki
ölüm hiç aklından geçmemişti. Zira söz-
lerinde ve suallerinde ölümlü aklına
getirmeyen ve ölmekten korkmayan bir
insanın ruh haliti aşıkâc idi. Bu, belki
hayatını vatan ve milletinin şeref ve bay-
sıyetini yükseltmeye vakf eden büyük bir

Atatürk'ün ölümü istikbara alışık ol-
masıyla izah edilebilir. O halde Atatürk
nişin ölümünden iki ay evvel bir vasiyetna-
me yapmaya karar vermişdi. Buna sebep
kararında biriken mayinin bir izü^{ile} tahna-
cağı kendisine anlatıldıktan sonra punksiyo,
tevele bu tedavi yapıldıkten bilhassa
bir barsak delinmesi gibi vahim bir
komplikasyonun zukur edebilmesini düşün-
müş olması idi. Vasiyetname, işte bu
düşüncenin ilham ettiği bir ihtiyat tedbiri
olmuşdur; hastalığın ölümüne sebep olacağı
kamaat ve endişesinin bir te'siri olmuştur.
Atatürk'ün bu kamaati hastalığının son
günlerine kadar asla değişmeksizin devam
etti.

Ölümünden iki ay kadar evvel geçirdiği ve
bir gündü fazla süren birinci koma dan
harikavi bir bayatıyet ve mukavemat le
kurtulan Atatürk bu son derece vahim

Komplikasyona dahi ehemmiyet vermişi-
rek vefatına sebep olan ikinci Komadan
yirmi gün kadar evvel şu dikkata Tayan
söfveri söylemişdi: " anlaşıyorki bundan
sora bes alil bir adam gibi yaşayacağım.
Artık hayatımı ona göre tanzim etmeliyim.
İstanbulun muhtelif semtlerinde ve mesela
bir kaç ay floyada, bir sün yalovada,
sorada alem dağında kalma lıyım."

Bu sözlerden sora bana hitap ederek
" yarım alem dağına gidiniz. Oranın havası
ve suyu çok meşhurdur. Orada iklimi
şartları bakımından ikametime elverişli
münasib bir yu seçiniz. Şehatim için bir
zamanlarda orada yaşayın." demişdi.

Bu emrin ertesi gün İstanbul Valisi
Mukittin Üstündağ, Cumhuriyet başkanı
genel kâtibi Hasam Rıza Tozakt, Başbakan
binbaşı Celal ve diğer bazı zatlarla birlikte
alemdağına gittik. Tazelen ve civarında

dolaşdık. Nihayet Sultan Aziz'in
Alemdağında yaptırdığı köşkü gördük
ve pek mümasip bulduk. Akşam saraya
ardede Atatürk beni çağırdı. Ma-
lumat istedi. Gördüklerimizi ve düşündük-
lerimi söyledim. Köşkte ikameti tasvir
etdi. Ne yazık ki hastalık artık çok
ilerlemiş, Atatürk'ün kuvvet ve dermanı
tükenmiş ve Alemdağına gitmesine hiç
imkân kalmamıştı. Fırını gün soya
hayata veda eden Atatürk'ün biraz
evvel nakl ettiğim bazı sözleri, onun
ölümü aklına bile getirmedigimin en
kuvvetli bir delili değil midir !

Hastalığının en son safhalarında bile
iyileşmemekten hiç fâatur getirmeyen

Atatürk devletin en mühim işleri ve dünya siyaseti ile ilgilenmekte devam ediyordu. Hükümet başkanı, baricige vekilini ve diğer bazı devlet ricalarını kabul ediyor, onlardan ma-lumat istiyordu. Onlara düşüncük-lerini söyleyor ve direktifler veriyordu. Bu mülakatları takip eden günlerin birinde milletlerarası durumun pek gergin olduğundan bahs eden Atatürk çok zaman geçmeden Avrupa'da korkunç bir fırtına kopacağını, o müthiş kasırganın dünyanın her tarafına yayılacağını, insanlığın umumî bir hay musibetinin bütün fecayii ile bir kere daha karşılayacağını beyan ettikten sonra bizim için bu kanlı badide

Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in -kendi elyazısıyla- Atatürk'ün hastalığı ve son günlerine ait notları.

tarafsız kalmak, barlı katılmamak
ve devlet gemisini bu fırtına ortası-
nda hiç bir manıya çarpılmadan sevk
ve idare edecek harp dışında ve sulh
içinde yaşamaya çabalamak bizim
için hayati ehemmiyeti haizdir demektir.
Tehatli zamanlarında olduğu gibi
hastalığı esnasında Tahî uzajı gören,
iyi düşünemeyen, en uygun kararlara ulaşan
bu büyük asker ve devlet adamı akıbet
hastalığına mağlub oldu ve muazzam bir
şan ve şeref bahesi içinde ebediyete isti-
kal ederek kendisini ihtiraslı ve sonsuz
bir bayraklıkla seremeyen, tekrim eden mil-
letini ebedi bir matameye terk etti.

Hemen bu milletim askeri kütalan-
la cenaze merasimine katılmaları

Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'in -kendi elyazısıyla- Atatürk'ün hastalığı ve son günlerine ait notları.

Milletler topluluğunda, en şuurlu
insanîyet aleminde dahi bu büyük kaybu-
muzun mekadar umumî ve derin bir tes-
sür uyandırdığını açık ve bariz belir-
tileri olmuştur. 19 Şubat 1961

Nihat Reşat Belger

Nihat Reşat Belger

